

گفتاری پیرامون پیمان های بین المللی نفتی ایران در مقایسه با سایر کشورهای جهان

مؤلف:

روح اله فیاضی

کارشناس حقوقی و مدرس دانشگاه

سیرشناسه	: فیاضی، روح الله، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: گفتاری پیرامون پیمان‌های بین‌المللی نفتی ایران در مقایسه با سایر کشورهای جهان/ مولف روح‌اله فیاضی.
مشخصات نشر	: تهران: میعاد اندیشه، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۱ص.؛ جدول، نمودار.
شابک	: 978-600-8540-13-7
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: نفت -- ایران -- صنعت و تجارت -- تاریخ
موضوع	: Petroleum industry and trade -- Iran -- History
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ۹۱۳/۹۲الف/ HD۹۵۷۶
رده بندی دیویی	: ۳۳۸/۲۷۲۸۲۰۹۵۵
شماره کتابشناس ملی	: ۲۳۷۰۷۵۲

Miaadpub.com

نام کتاب : گفتاری پیرامون پیمان‌های بین‌المللی نفتی ایران در مقایسه با سایر کشورهای جهان

مولف : روح‌اله فیاضی

ناشر : میعاد اندیشه

نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۵

شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه

قیمت : ۲۰۰/۰۰۰ ریال

شابک : ۷-۱۳-۸۵۴۰-۶۰۰-۹۷۸

صفحه آرائی : میعاد

همه ی حقوق مادی و معنوی این اثر برای مولف محفوظ است.

تکثیر و انتشار این اثر به هر صورت، از جمله بازنویسی، فتوکپی، ضبط الکترونیکی و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و پخش، بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از نویسنده به هر شکلی ممنوع است.

این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

مقدمه

فصل اول

کلیات، تعریف

۱۹	بخش اول: کلیات و مفاهیم
۲۰	مبحث اول) روند تاریخی نفت
۲۷	مبحث دوم) اقتصاد و مالکیت نفت
	گفتار اول: اقتصاد نفت
۲۹	گفتار دوم: مالکیت نفت
	بند اول - مالکیت نفت در اسلام
۳۰	بند دوم - مالکیت نفت از دیدگاه - قانون ایران
۳۱	بند سوم - مالکیت نفت از دیدگاه حقوقی کشورهای غرب
۳۴	بخش دوم: تعریف و اقسام قراردادهای بین المللی نفت و گاز، وجوه اشتراک و افتراق آنها
	مبحث اول) تعریف
۳۶	گفتار اول: سیستم‌های حقوقی قراردادهای بین المللی نفت و گاز
۳۶	بند اول - سیستم‌های امتیازی
۳۷	بند دوم - قراردادهای امتیازی نوین
۳۹	بند سوم - متن امتیاز نامه
	بند چهارم - انواع امتیاز نامه
۴۵	گفتار دوم: سیستم‌های قراردادی
	بند اول - قراردادهای مشارکت در تولید
۴۸	بند دوم - قراردادهای مشارکت در سرمایه‌گذاری
۵۰	بند سوم - قراردادهای خدماتی
۵۴	مبحث دوم) اقسام قراردادهای بین المللی نفتی ایران، وجوه اشتراک و افتراق آنها
	گفتار اول: اقسام
۶۵	گفتار دوم: وجوه اشتراک و تمایز قراردادهای بین المللی نفتی

فصل دوم

ویژگی ها و مکانیزمهای قراردادهای بین المللی نفتی ایران

- بخش اول: ویژگیهای قراردادهای اولیه نفتی ایران تا قبل از ملی شدن صنعت نفت ایران ۱
- مبحث اول) ویژگیهای قرارداد ۱۹۰۱ داری ۱
- مبحث دوم) ویژگیهای قرارداد ۱۹۳۳ شرکت نفت ایران و انگلیس ۶
- مبحث سوم) ویژگیهای قرارداد نفتی ایران و شوروی ۱۱
- مبحث چهارم) ویژگیهای قرارداد الحاقی گس-گلشائیان ۱۲
- بخش دوم: ویژگیهای قراردادهای بین المللی نفتی ایران پس از ملی شدن صنعت نفت ایران ۱۵
- مبحث اول) ویژگیهای اصل ملی شدن صنعت نفت ایران ۱۵
- گفتار اول: ویژگیهای قرارداد کنسرسیوم ۱۹۵۴ ۱۸
- مبحث دوم) ویژگیهای سایر قراردادها ۱۴
- گفتار اول: ویژگیهای قراردادهای پدج گانه خلیج فارس ۱۷
- گفتار دوم: ویژگیهای قراردادهای شل گانه ۱۷
- گفتار سوم: ویژگیهای قرارداد فروش و خرید نفت (کنسرسیوم دوم ۱۹۷۳) ۲۰
- بخش سوم: ویژگیهای قراردادهای بین المللی نفتی ایران پس از انقلاب اسلامی ایران ۲۷
- مبحث اول) تا قبل از اجرای برنامه اول توسعه اقتصادی ۲۷
- مبحث دوم) پس از اجرای برنامه اول توسعه اقتصادی ۲۹
- گفتار اول: ویژگیهای تحولات قانونی قراردادهای نفتی ایران ۳۲
- گفتار دوم: ویژگیهای قراردادهای منعقد شده بیع متقابل ۳۲
- بخش چهارم: بررسی تحلیلی مکانیسمهای عملیات اکتشاف، توسعه و بهره برداری در قراردادهای بین المللی نفتی ایران و مقایسه آن با مکانیسمهای مشابه جهانی ۳۷
- مبحث اول) مکانیسمهای عملیات اکتشاف، توسعه و بهره برداری در قراردادهای نفت و گاز ایران ۳۷
- گفتار اول: عملکرد در قالب قراردادهای مشارکت در تولید نفت ایران ۴۴
- گفتار دوم: عملکرد در قالب قراردادهای انجام خدمت یا پیمانکاری نفت ایران ۴۸
- گفتار سوم: عملکرد در قالب سایر قراردادهای اکتشاف و توسعه و بهره برداری نفت ایران ۵۱
- مبحث دوم) مقایسه با مکانیسمهای مشابه در جهان ۵۷
- گفتار اول: شیوه توسعه شرکت منابع نفت و گاز ۵۸
- گفتار دوم: شیوه تعیین یک مقام مشترک ۵۹
- گفتار سوم: شیوه عملیات به روش Unitization ۶۰

فصل سوم

قانون حاکم و روش‌های حل اختلافات در قراردادهای بین‌المللی نفت و گاز

بخش اول: قانون حاکم بر قراردادهای بین‌المللی نفتی و شرط ثبات ۴۳

مبحث اول) تعیین قانون حاکم و تحولات آن در قراردادهای بین‌المللی نفتی ایران و قیاس با

قراردادهای نفتی کشورهای نفت خیر جهان

مبحث دوم) شرط ثبات و نقش آن در آراء بین‌المللی قضایی ۵۶

بخش دوم: روش رسیدگی به اختلافات ناشی از سلب مالکیت و ملی کردن ۶۸

مبحث اول) مفهوم و اقسام سلب مالکیت

گفتار اول: سلب مالکیت و مصادیق آن ۶۹

بند اول - سلب مالکیت در حالت اضطرار به شرط پرداخت غرامت (ضبط اموال)

بند دوم - سلب مالکیت بدون جبران خسارت (مصادره اموال) ۷۰

گفتار دوم: سلب مالکیت غیر مستقیم و ملی کردن ۷۲

بند اول - سلب مالکیت غیر مستقیم

بند دوم - ملی کردن موضوع مالکیت ۷۳

بند سوم - پرداخت غرامت به صاحب امتیاز ۷۶

بند چهارم - آثار حقوقی عمل ملی کردن ۷۸

مبحث دوم) مراجع حل و فصل اختلافات ناشی از قراردادهای بین‌المللی نفت و گاز ۷۹

گفتار اول: روش رجوع به دادگاه

گفتار دوم: روش سازش ۸۲

گفتار سوم: روش رجوع به داوری

بند اول - حل و فصل اختلافات بین‌المللی نفتی به روش سازش در دعاوی سرمایه‌ای ۸۴

بند دوم - بررسی تجزیه و تحلیل قانون حاکم به روش رجوع به داوری بین‌المللی

و سازش نفتی طی دو دعاوی خمکو و کنسرسیوم نفتی ۱۹۷۳ ایران

بند سوم - نمونه حل و فصل اختلافات بین‌المللی نفتی ایران

به روش رجوع به دادگاه بین‌المللی لاهه و سازش ۸۹

فصل چهارم

بررسی تطبیقی برخی شرایط و مقررات حاکم بر قراردادهای بین المللی نفت و گاز

بخش اول: بررسی تطبیقی «درآمد و فروش نفت» در قراردادهای بین المللی نفت و گاز	۹۳
مبحث اول) شرایط مالی در قراردادهای بین المللی نفت و گاز	
گفتار اول: روش تعیین قیمت نفت	۹۷
گفتار دوم: چگونگی پرداخت حق الامتیاز در قراردادهای نفتی	۱۰۲
گفتار سوم: مالیات در قراردادهای بین المللی نفتی	۱۰۹
بند اول - نمونه پرداخت مالیات در قرارداد کنسرسیوم ایران ۱۳۳۲	۱۳
بند دوم - چگونگی پرداخت مالیات در سایر نقاط خاورمیانه	۱۴
بند سوم - ادوار سه گانه سهم منافع در قراردادهای نفتی تا قبل از انقلاب اسلامی	۱۷
مبحث دوم) شرایط غیر مالی در قراردادهای بین المللی نفت و گاز	۱۸
گفتار اول: مسئله استرداد تاجیر اراضی در قراردادهای بین المللی نفتی	۲۶
گفتار دوم: مسئله استخدام اتباع کشورهای طرف قرارداد	۳۱
گفتار سوم: مسئله ترک قرارداد یا امتیاز	۳۳
گفتار چهارم: مسئله مباشرت دولت در قراردادهای نفتی	۳۸
گفتار پنجم: مسئله حق انتخاب هیئت مدیره شرکت نفتی در قراردادهای بین المللی نفتی	۳۹
مبحث سوم) منافع مخصوص در قراردادهای بین المللی نفت و گاز	۴۳
گفتار اول: بررسی منافع مخصوص در قراردادهای نفتی ایران	۴۴
گفتار دوم: چگونگی منافع مخصوص در سایر کشورهای خاورمیانه	۴۸
بخش دوم: بررسی تطبیقی نرخ بازگشت سرمایه در قراردادهای بین المللی نفت و گاز	۵۳
مبحث اول) نرخ بازگشت سرمایه در قراردادهای نفتی «مشارکت در تولید»	۵۴
گفتار اول: نرخ بازگشت سرمایه در انواع «قراردادهای مشارکت در تولید کشورهای جهان»	۵۵
گفتار دوم: نرخ بازگشت سرمایه در «قراردادهای بین المللی نفتی	
پیمانکاری خرید خدمات بیه متقابل ایران»	۵۷
بخش سوم: بررسی قراردادهای بین المللی نفت و گاز جمهوری آذربایجان	۵۸
مبحث اول) نظام سرمایه گذاری در قراردادهای نفتی جمهوری آذربایجان	۶۰
مبحث دوم) نفت و گاز فلات قاره جمهوری آذربایجان و سهام شرکت سوکار	
در «شرکت مشارکت در تولید»	۶۰
نتیجه گیری	۶۳
<<پیوست ها>>	

فهرست منابع و مآخذ	۶۹
• منابع فارسی	۶۹
• منابع انگلیسی	۷۱

www.ketab.ir

مقدمه :

به دلیل اهمیت نفت که یک منبع حیاتی است قراردادهای منعقدۀ نفتی نیز از اهمیت خاصی برخوردار است، اینکه اکثر قرارداد های نفتی جنبه بین المللی دارد لذا این قرار دادها بویژه با توجه به تحولات سیاسی و اقتصادی در جهان درخور تغییرات و دگرگونی هایی بوده است که هر کدام از جنبه های خاصی حائز اهمیت و مطالعه می باشد، از بررسی ابتدایی ترین قرار داد های نفتی که تحت عنوان "امتياز Concession" با دولتهای صاحب نفت به امضاء می رسیده تا قرار دادهای متداول امروزی می تواند زوایای مختلف این قرار دادها را مشخص نماید، لذا این رساله بر آن است که به بررسی تطبیقی قرار داد های بین المللی نفتی ایران با قرار دادهای نفتی سایر کشور ها بپردازد و ابعاد مهم حقوقی آنها را مشخص و مقایسه نماید، به منظور تحقق واقعی این بررسی تطبیقی ابتدائاً بر آن می باشیم که به تعریف کلی و سپس بررسی ویژگی های قرار دادهای بین المللی نفتی در کلیه مراحل سه گانه اکتشاف، تولید و بهره برداری بپردازیم، در راستای نیل به این مقصد، به معرفی و بررسی ویژگیهای اقسام قرار داد های بین المللی نفتی ایران اقدام گردیده و در ابتدایی ترین قرار داد امتیاز نفتی که معروف به قرار داد داری منعقدۀ به سال ۱۹۰۱ می باشد تا آخرین نوع قرار دادهایی که هم اکنون در صنعت نفت ایران متداول گشته به قرار دادهای "بیع متقابل Buy Back" موسوم گردیده است را تحلیل نموده لذا بررسی و ارزیابی اینگونه قرار دادهای نفت و گاز از منظر حقوق بین الملل مد نظر قرار گرفته است.

در نگاهی کلی مشاهده می گردد کلیه قرار دادهای بین المللی نفتی ایران در دو دسته اصلی تقسیم بندی و جای می گیرند. دسته اول موسوم به قرار دادهای "مشارکت در تولید Production Shairing" می باشند که تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران منعقد می گردیده است و دسته دیگر از قرار دادها که پس از استقرار جمهوری اسلامی ایران با تشکیل وزارت نفت و به منظور حفظ، توسعه و بهره برداری ذخایر نفت و گاز انعقاد یافته که اینگونه از قرار دادهای نفت و گاز عمدتاً در قالب قرار دادهای خرید خدمات پیمانکاری بوده است، برای نمونه می توان به قراردادهای توسعه میدان نفتی

پارس جنوبی اشاره نمود فازهای متعدد آن در قالب عقد قرار دادهای بین المللی بیع متقابل تحت اجرا می باشد که مورد پژوهش و تحلیل قرار می گیرد.

لازم به یاد آوری است برخلاف قرار دادهای مشارکت در تولید که هم اکنون بر اساس قوانین مصوب داخلی انعقاد آن ممنوع می باشد لیکن قرار دادهای خرید خدمات خارجیان موسوم به پیمانکاری که اولین بار در اوت ۱۹۶۶ (مرداد ماه ۱۳۴۵) تحت عنوان " اراپ ERAP " بین شرکت ملی نفت ایران و شرکت دولتی تحقیقات و فعالیتهای نفتی فرانسه منعقد گردید، هم اکنون نیز مشابه آن به عنوان خرید خدمات پیمانکاری منعقد می گردد طی فصلهای متعدد علل اصلی عقد در قالب اینگونه قرار دادها و انواع آن ذکر می گردد، مزایا، معایب ویژگیهای این نوع جدید قراردادی که بیع متقابل نام گرفته است و از جمله قراردادهای خرید خدمات می باشد با قرار دادهایی از این دسته که تا قبل از وقوع انقلاب اسلامی تحت عناوین دیگر منعقد می گردید مورد ارزیابی قرار گرفته است.

این رساله بر آن می باشد تا ضمن تبیین انواع قرار دادهای نفتی ایران با یکدیگر ابتدائاً ابهامات این گونه قرار دادها را برطرف نموده و سپس به مقایسه قرار دادهای بین المللی ایران با سایر قراردادهای بین المللی که دیگر کشورهای نفت خیز جهان تاکنون منعقد نموده اند و یا هم اکنون می نمایند پرداخت، تجزیه و تحلیل حقوقی به عمل آورد و تا انتهای رساله بتواند در خصوص نظام حقوقی اقسام قراردادهای بین المللی نفت و گاز بررسی تطبیقی مفیدی ارائه نماید، جهد تبیل به این هدف، رساله در چهار فصل مجزا به شرح ذیل تدوین گردیده است:

فصل اول معرفی کلی نفت و اقسام قراردادهای بین المللی نفت و گاز و وجوه اشتراك و افتراق آنها را شامل می گردد

فصل دوم به ویژگی ها و مکانیزمهای قراردادهای بین المللی نفتی ایران و بررسی اقسام این عملکردها اختصاص یافته است.

فصل سوم ماهیت حقوقی قانون حاکم و روش های حل اختلاف در قراردادهای بین المللی نفت و گاز را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می دهد.

فصل چهارم اهم برخی شرایط و مقررات حاکم بر قراردادهای بین المللی نفت و گاز را مد نظر داشته به منظور مقایسه این مختصات، به پژوهشی تطبیقی در مفاد قراردادهای سایر کشورهای نفت خیز مبادرت می نماید لذا در بخش پایانی این فصل با طرح نمونه ای از قراردادهای بین المللی نفت و گاز جمهوری آذربایجان طی دو مبحث نظام سرمایه گذاری در قراردادهای نفتی جمهوری آذربایجان و همچنین چگونگی انعقاد این نوع از قراردادهای بین المللی نفتی در قالب "مشارکت در تولید" آن کشور مورد بررسی قرار می گیرد.

جهت تدوین این رساله که به روش کتابخانه‌ای تهیه گردیده دو روش توصیفی تحلیلی بکار برده شده است. در آخر پایان نامه به نتیجه گیری کلی پرداخته، پس از آن "پیوستها" شامل جداول که در متن رساله به آنها اشاره گردیده و مورد استناد بوده اند آمده و در انتها با ارائه فهرست اهم منابع و مآخذی که برای تهیه این رساله مورد استفاده قرار گرفته اند به این طیف پژوهشی خاتمه بخشیده شده است.